

Naše smrtne prometne nesriće (22)

U svako vrijeme su se u seljačtvu, na putu, hodočašćenju ili kade drugdir dogodile manje ili veće nesriće. Uopće je prijelazno vrijeme iz Ugarske u Austriju bilo jako kritično i pogibeljno, ne samo za redare, žandare ili vojsku nego i za civilno stanovništvo. A o nezgoda u zadnjih sto ljet novine žurnalističkim uživanjem i pretiravanjem obavješćuju, ne samo iz pokrajine nego po imenu i iz naših sel širom Gradišća.

Jedan ugledni unesrićeni u prometu je bio svećenik **Jožef Mikisits/Mikišić**, rođen 18. 1. 1916. u Northamtonu (SAD/USA), roditelji iz Petrovoga Sela. Majkom i bratom se je vratio najzad i ostao u Madjarskoj. Po gimnaziji u Sambotelu studira teologiju u Juri, posvećen za duhovnika 1941., umro kot farnik Jabinga i Hrvatskoga Cikljina u prometnoj nesrići 4. 2. 1973. na cesti izmed Kohfidischa i Kotezikena. U Madjarskoj je dušobrižnik u polunimški fara Ágfalva i Környefalva i dušobrižnik u vojski u Medjimurju. Kot mlad svećenik je bio farnik Hrvatskoga Jandrofa i došao zbog pomoći jednomu jezuitu prik granice u Austriju u čehoslovačku uzu i djelao u rudokopu za uran. Kot su to mnogi gorljivi svećenici djelali nije prestao svojim dušobrižničkim djelom i tolenjem u rudokopu i gorljivo batrio svoje tovaruše u rovu.

Za uzom pak pobigne u Austriju i djeluje najprije kod Caritasa u Salzburgu, po tom u različni fara. Po Drugom Vatikanskom koncilu se je pak marljivo uključio u Liturgičnu komisiju za obred u gradišćanskohrvatskom jeziku. Ignac Horvat piše prilikom njegove smrti: *Tako je ostavio nam hrvatskim duhovnikom i vjernikom na svojem stolu ogromne naslage svojih tekstov tr se na ov način odužio Bogu za darovane mu talente i Maticikvi, ča ga je ču-*

vala u svojem krilu sve do konca. Maticikva, izgleda, imala je čuda brige s njim, bio je naime jako svoje glave i rado mulatovao. Susvećenik Štefan Geošić veli o svojem seoskom bratu Petroviščanu: Bio je nadaren i sposoban, sve mu je išlo od ruke, brzo je učio i shvaćao, zato mu je bio dugčas. Crikvene vlasti su ga porinule u kut, ... zbog dugčasa je čuda sidio u krčmi! (2009.) Nismo se do danas pobrinuli za njegove prozne doprinose, crtice, prikaze u novina i kalendari.

vot drugi Cogrštofac, dugoljetni gorljiv i zaslužan predsjednik HšTD-a, vlad. savjetnik **Štefan Emrich**. Rodj. u Cogrštofu 10. 10. 1919., gimnaziju je završio u Željeznu, za vrijeme Drugoga svetskoga boja u avijaciji, od 1946. do 1980. lj. činovnik Zemaljske vlade. Za hrvatsku narodnu grupu se je angažirao od 1935. ljeta kot član djačkoga udruženja *Kolo* a po boju nastao veliki zalagač i širitelj HRVATSKIH NOVIN i organizator kot predsjednik i potpredsjednik HšTD-a. Uz sve to je pisao

Ignac Horvat s prvopričesniki 1965. ljeta

U prometnoj nesrići je poginuo **Tome Mühlgassner**, Cogrštofac, prof. matematike i fizike, direktor savezne gimn. u Željeznu. Rodjen je u Cogrštofu 1938. a umro 11. 5. 2011. na raskršću Uzlop-Česna-Željezno. Njegova je zasluga upeljanje školskoga pokusa na Saveznoj gimnaziji u Željeznu u kom je i hrvatski jezik dostao svoje mjesto. Jur od svojega studija u Beču je aktivno sudjelivao u HAK-u. Uz sudjelivanja kod školskih knjig za matematiku je za hrvatsku mladinu priredio prirodoznanstven prikaz *»Grabimo za zvijezdami«* (1965.), jedina takova knjiga u gradišćanskohrvatskom jeziku. Poznat je kao organizator i član Haydn zbora u Željeznu.

Na istoj neuralgičnoj prometnoj točki Uzlop-Česno-Željezno je izgubio svoj ži-

spominjanja, opomenjivanja, svidočanstva iz svojega aktivnoga života. Uz sve svoje aktivnosti je bio usko povezan s prirodom i uživanjem obdjelivao svoj vinograd na Cogrštofskoj gorici i tako ostvario harmonično jedinstvo zemlje, društva i naroda.

Na istom raskrižju se je unesrićio i učitelj **Eugen Benčić/Bencsics**, učitelj u Uzlopu (1901.-1976.). Rodjen je u Sambotelu, umro u prometnoj nesrići na raskrižju u Uzlopu 21. 6. 1976., On je počeo pisati kroniku sela Uzlopa. I sa dicom priredjivao redovito igrokaze.

U prometnoj nesrići je poginuo nadzornik za vjeronauk, farnik Novoga Sela **Karlo Preč**, 16. 2. 1985., blizu Pandrofa. Rodjen je u Undi 31. 10. 1917. ali školu je pohađjao u

GRADIŠĆE

ljet

piše
Nikola Benčić

Frakanavi, ar su mu roditelji preuzeli peljanje „Hangye = Konzuma“, gimnaziju u Kisegu, sjemenišće u Juri. Za duhovnika je posvećen 1941. i dojde za kapelana u Hegyeshalom, Prisiku, odakle dojde u Gradišće u Pinkafeld, Štikapron, Pandrof a 1963. u Novo Selo. Bio je jedno vrijeme urednik *CRIKVENOGA GLASNIKA*, pisatelj esejev, člankov, nazivaju ga „majstorom pera“, organizator kulturnih priredab osobito crikvene jačke, član hrvatske Liturgične komisije.

U prometnoj nesrići je poginuo naš najvrniji prozaist i najzaslužniji predsjednik HKD-a, farnik **Ignac Horvat** (1895.-1973.) na Gornjoj Pulji, kade je živio kot umirovljenik kod svoje sestre pri prijelazu savezne ceste 22. 4. 1973. Rodjen je u Malom Borištofu, sjemenišće je pohađjao u Juri, kapelan na već mjest i glasoviti farnik u Novoj Gori i Frakanavi. Bio je jedan od najboljih poznavateljev našega gradišćanskohrvatskoga jezika i napisao mnogo uputov na tu tematiku. Uz sve to je bio naš najbolji prozaist prošlih vrimen. ➔

100 ljet granice* – uz 100 ljet Gradišće

Vera Buranić i Katarina Tyran

Katarina Tyran, keynote:

Ovo ljeto 2021. širom Gradišća stoji u znaku slavlja 100. obljetnice nastajanja ove savezne zemlje. Spomen-priredbe, mjuzikli, izložbe, politički svetačni akti – nima čega nima da bi se spomenu- lo kako je bivši najzapadniji dio Ugarske nastao najistočniji dio Austrije. Ovo razmi- renje se je prvo odnosilo na granice, a onda ustalilo u glava. Kanim vas na počet- ku kratko otpeljati u etimo- logiju i semantiku samoga pojma „granica“, a onda predstaviti moja razmišlja- nja u pogledu na gradišćan- ske Hrvate i Hrvatice i gra- nice. Završit ću nekolikimi pitanji, znamda i malo pro- vokantno, da bi tim poticala i diskusiju.

I. Pojam granica

Terminus je poznat u svi slavenski jezici, kao „gr- nica“ u poljskom, ruskom, hr- vatskom, bosanskom, srpskom, crnogorskom, makedonskom i bugarskom jeziku, kao „hra- nica“ u slovačkom i „hranice“ u češkom jeziku. Etimologija nas pelja najzad u starocrikve- noslavenski, kade je pojam *gr- nica* jur bio poznat, ali kao u- manjenica, deminutiv riči „*gr- na*“, dakle mala grana stabla (*Ästchen, Zweiglein*). No, po- jam je doživio transformaciju značenja, pa je vrremenom on- da označio oštri vrh, time, i je stopr onda dostao značenje ka- ko ga danas koristimo. Pojam je dakle prvo označio raslinu u obliku linije, ča to dužega, onda točku i vrh i je onda opet dostao semantiku linearnoga.

Jer tako danas pretežno ra- zumimo pojam „granica“, kao linije ke se prosežu, dost- krat valovito i neravno i razdi- ljuju države, savezne zemlje ili pokrajine, područja, grade i sela. Svaka jedinica dan danas triba jasnu granicu. Ako ali pre- mislimo, kako mi zapravo in- teragiramo s granicama, onda je to rijetko kada tom nekom linijom, nego uglavnom na određenoj točki. Ako ulazimo u selo ili grad nam tablica po- kaže točku, kada prelazimo u teretoriji te jedinice, ako pre- lazimo granicu od Dolnje Au-

strije u Gradišće nam isto ta- ko tabla kaže – *Willkommen im Burgenland* – ako se dobro spomenem, svenek samo na nimškom, ali o tom malo kaš- nje. A ako prelazimo iz jedne države u drugu onda to isto djelamo na određenoj točki, na graničnom prelazu.

Granice su dakle čudakrat Ga pred svim i u povijesti – s velikom iznimkom željez- noga zastora naravno – ali i o tom malo kašnje – zapravo bi- le pojedine točke, ke samo u glavi spajamo u liniju. Takove točke su dostkrat bile ili su još svenek – mislite na primjer na polja – markirana kamenom, ki se zove *medjaš*. A u toj riči imamo drugi naziv za granicu, naime medju, i današnjem srid- njojužnoslavenskom *měda*, u bugarskom *mežda*, slovenskom *měja*, ruskom meža, ča se je razvilo od indogermanskoga **medh-já* i zapravo ne misli rub, nego sredinu, imamo u latin- skom *medius* i u grčkom *mé- sos*. Dakle medja je bila sredi- na med dvimi jedinicami, i je stopr kašnje označila točno su- protno, naime rub jednice.

Ato, ča mi danas zovemo Apokrajina, kao regija, ne- ko područje, je usko poveza- no nazivom „*krajina*“, ča opet dolazi od riči „*kraj*“, dakle rub. A ovo etimološki ide najzad na „*krojiti*“ u smislu odrizati, tako da bi se moglo pokrajinu i gledati kao predjele, ki su odr- izani ili jasno izrizani, a pred svim na rubu. A u tom pogle- du pojam dost dobro i odgova- ra Gradišću kroz povijest.

Vidimo dakle, da imamo dost različnih pojmov ki označavaju „*granice*“, i da su se njeve semantičke koncepci- je minjale kroz povijest, a isto tako se je minjala „*granica*“ za hrvatsku narodnu grupu na području bivše zapadne Ugar- ske – da, tim mislim gradišć- anske Hrvate i Hrvatice.

(*nastavlja se*)

Dio teksta je jur objavljen kao esej u virtualnom časopisu ZIGH-a: <https://www.zigh.at/rasprave-o-jeziku-i-pri- padnosti-kod-g-gradisćanskih-hrvatov/>

Inaša čuvena i na glasu po- znata pjevačica i zborovo- dja, učiteljica Marica Palatin (1931.-2003.) je poginula u prometnoj nesriči po austrij- sko-madžarskoj granici za Šo- pronom nedaleko pred Kolj- nofom, putujući domom s pro- be *Cogrštofskoga jačkarnoga zbora*. Patronirala je velikoduš- no nekoliko jačkarnih zborov na Poljanci i med Dolinjimi.

Inaš poznati profesor, Bela Schreiner, (1915.-2005.), pisatelj romana iz DSB »*Skok konjića*« i drugih doprinosov u HN u KG, predsjednik HKD-a u Gradišću je poginuo na ras- kršću iz Kisele Vode na cestu Bečko N. Mjesto-Matrštof 10. 5. 2005. Bio je tumač u Dsb na Balkanu, direktor Vojne gim- nazije u Bečkom Novom Mje- stu i direktor PA u Željeznu.

Aldovom prometne nezgo- de je nastao i mladi um- jetnik iz Novoga Sela, Otmar Vales (1943.-1969.), ki se je 15. 3. 1969. pašćio na svoje djelat- no mjesto u gimnaziju u Bruki.

Inisu oni jedini u ovom du- gom, tužnom popisu. Imamo cijeli niz imenovanih i ne- imenovanih žrtvov/aldovov u zadnjih 100 ljet, svejedno da li od konjskih kopitov ili auto- mobilov. Neka ovi spomenuti budu na spominjanje drugih u našoj užoj sredini i opomi- njanje nam, oprez u vrlo pogi- beljnom prometu. I mogli bi još naredati poredicu imen, poznatije i manje poznate, „velike i male“ kako je to I. H. formulirao. Kanili smo samo upozoriti i na ovu stranu ži- vota, na koj smrt bere na tužan način svoje činze života. □

Prilikom hibridne konferencije »100 ljet granice« u Hrv. centru